

Yttrande över betänkandet **Stärkt pandemiberedskap (SOU 2025:48)**

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar. MFD lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

MFD konstaterar att personer med funktionsnedsättning drabbas särskilt hårt under samhällskriser, såsom under Covid-19-pandemin. MFD ser positivt på att beredskapen för kommande pandemier ska stärkas. MFD anser dock att utredningen inte i tillräcklig utsträckning har analyserat sina bedömningar och förslag utifrån Sveriges åtaganden enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. MFD saknar därför en tydlig redovisning av hur skydd och säkerhet för personer med funktionsnedsättning i olika risksituationer säkerställs.

Myndighetens synpunkter

All krisberedskap ska omfatta personer med funktionsnedsättning

Terrordådet på Drottninggatan 2017, värmeböljan 2018, Covid-19-pandemin 2020, kriget i Ukraina 2022. Flera samhällskriser i närtid visar att personer med funktionsnedsättning riskerar att drabbas särskilt hårt. Dels av själva krisen, dels av de åtgärder som samhället vidtar eller avstår från att vidta.¹ Enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som Sverige har ratificerat, ska staten vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa skydd och säkerhet för personer med funktionsnedsättning som befinner sig i risksituationer, som till exempel väpnad konflikt, humanitära nödlägen och

¹ MFD (2025). *Krisberedskap för alla. Om kommunal krisberedskap för personer med funktionsnedsättning*. 2025:1.

naturkatastrofer. FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har i sin senaste granskning² av Sveriges efterlevnad av ovan nämnda konvention konstaterat att Sverige

- saknar en heltäckande strategi baserad på mänskliga rättigheter för att minska risken för katastrofer,
- behöver stärka förmågan att göra humanitära insatser och hantera katastrofsituationer (inbegripet folkhälsonödlägen),
- behöver bli bättre på att samordna förebyggande arbete och reaktiva åtgärder som inkluderar ett funktionshindersperspektiv, både på nationell och lokal nivå,
- saknar en effektiv kommunikation i risk- och katastrofsituationer för personer med funktionsnedsättning, särskilt för personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar och personer med neurodivergens.

Kommittén har bland annat rekommenderat Sverige att i dessa avseenden

- stärka funktionsrättsorganisationer genom att öka finansieringen och involveringen av dessa organisationer i beslutsprocessen,
- stärka Sveriges hantering av katastrofsituationer för personer med funktionsnedsättning,
- förbättra krisinformationen för personer med funktionsnedsättning.

Skyddsåtgärder riskerar att drabba personer med funktionsnedsättning hårdare

Uppföljning från myndigheter och funktionshindersorganisationer visar att de skyddsåtgärder som samhället vidtog under Covid-19-pandemin fick negativa konsekvenser för särskilt barn och unga med funktionsnedsättning³, personer med intellektuell funktionsnedsättning och personer med synnedsättning⁴.

² MFD (2024). *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport. Svensk översättning.*

³ MFD (2021). *Barn och unga mitt i en pandemi - Konsekvenser av coronapandemin för barn och unga med funktionsnedsättning.*

⁴ Socialstyrelsen (2021); *Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – lägesrapport 2021, Covid-19:s konsekvenser för personer med insatser enligt LSS, Covid-19 bland personer med Downs syndrom och intellektuell funktionsnedsättning.* FUB (2021). *Efter pandemin vill jag leva som vanligt.* SRF (2021). *Nu är vi isolerade och rädda för pandemin*

MFD har i en uppföljning konstaterat att barn och unga med funktionsnedsättning påverkades dels av pandemins generella konsekvenser, dels av särskilda konsekvenser till följd av att funktionsnedsättningen innebar att påverkan ibland både blev större och fick andra, mer omfattande konsekvenser.⁵ Personer med intellektuell funktionsnedsättning drabbades av besöksförbud, stängda gemensamhetsutrymmen i bostäder med särskild service, stängd daglig verksamhet och inställda aktiviteter.⁶ Trots att den enskilde ska ha största möjliga inflytande och medbestämmande över det stöd som ges enligt LSS tog smittskyddande åtgärder inte alltid hänsyn till individens behov.⁷ För personer med synnedsättning minskade det kommunala stödet och isoleringen ökade.⁸ Covid-19-pandemin visar att avsaknaden av kunskap och analyser utifrån ett funktionshinderperspektiv leder till att beslut och åtgärder under en kris kan innebära särskilt negativa konsekvenser för personer med funktionsnedsättning.

Förslagen om underlag till en nationell strategi behöver kompletteras utifrån ett funktionshinderperspektiv

Mot bakgrund av ovanstående ser MFD positivt på utredningens förslag att samhällets mål vid en pandemi ska vara att skydda människors liv och hälsa genom att begränsa smittspridningen och samtidigt begränsa andra negativa konsekvenser för individen och samhället. MFD ser även positivt på utredningens förslag att det ska framgå av strategin att smittskyddsåtgärder i första hand ska bygga på frivillighet och en strävan att hålla samhället så öppet som möjligt. MFD saknar dock funktionshinderperspektivet i analyser och förslag. Därför anser MFD att underlaget bör kompletteras. En sådan komplettering utgör även en möjlighet för Sverige att agera i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och de åtaganden som följer av konventionen. I en sådan komplettering är två viktiga utgångspunkter aktiv involvering och tillgänglig information, i såväl format som innehåll. För att exemplifiera hur perspektivet kan inkorporeras lämnar MFD följande kommentarer.

MFD anser att beslutsfattare under en pandemi bör ha kännedom om Sveriges funktionshinderspolitik och de behov som personer med funktionsnedsättning kan ha vid en pandemi samt att funktionshinderperspektivet ska ingå i konsekvensanalyser inför beslut. MFD har tidigare konstaterat att beredskapsansvariga inom kommunen ofta saknar kunskap om

⁵ MFD (2021). *Barn och unga mitt i en pandemi - Konsekvenser av coronapandemin för barn och unga med funktionsnedsättning*.

⁶ FUB (2021). *Efter pandemin vill jag leva som vanligt*.

⁷ MFD (2022-06-28). [Pandemin och välfärdstjänster - MFD](#) (Hämtad 2025-06-16)

⁸ SRF (2021). *Nu är vi isolerade och rädda för pandemin*.

funktionshinderfrågor och behov hos personer med funktionsnedsättning.⁹ MFD:s uppföljning visar även att en majoritet av regionerna saknar målsättningar, riktlinjer eller strategiska beslut kopplade till funktionshinder och tillgänglighet inom krisberedskap och civilt försvar.¹⁰

MFD anser att det är särskilt viktigt att involvera personer med funktionsnedsättning och organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning för att öka kunskapen och kvalitén i beredskapsarbetet. MFD har tidigare konstaterat att kommunernas krisberedskap för personer med funktionsnedsättning till största del fokuserar på de kommuninvånare som redan får stöd enligt LSS eller socialtjänstlagen. Det saknas ofta rutiner för att identifiera behoven hos kommuninvånare med funktionsnedsättning som bor hemma utan kommunala insatser.¹¹

MFD anser att övningsscenarier bör inkludera behov och förutsättningar hos personer med funktionsnedsättning. Forskning visar att övningar som inkluderar personer med funktionsnedsättning kan ge krishanterare viktiga insikter som de annars riskerar att missa.¹² MFD har tidigare konstaterat att kommuner efterfrågar dimensionerande scenarier för att öva sin förmåga och höja kunskapen inom flera områden, så som kunskapen om personer med funktionsnedsättnings behov och förståelse för tillgänglighetsförbättringar.¹³

MFD är enig med utredningens resonemang att kommunikation är särskilt viktig för att få en god följsamhet och skapa acceptans hos allmänheten. Tidigare kriser visar dock att samhällsinformation under en kris ofta inte är tillgänglig för alla.¹⁴ I MFD:s uppföljning framgår även att sju regioner och nästan två tredjedelar av kommunerna saknar rutiner för att nå alla invånare med funktionsnedsättning i händelse av kris eller krig.¹⁵ För att nå ut med information under en kris behöver informationen vara tillgänglig och anpassad, så som på teckenspråk, i punktskrift,

⁹ MFD (2025). *Krisberedskap för alla*. 2025:1.

¹⁰ MFD (2025). *Resultat från MFD:s uppföljning av regioner 2024*.

¹¹ MFD (2025). *Krisberedskap för alla*. 2025:1.

¹² MSB, Chalmers tekniska högskola och Lunds universitet (2025). Anna-Lisa Osvalder, *Från passiv mottagare till aktiv resurs i krishanteringssystemet*.

¹³ MFD (2025). *Krisberedskap för alla*. 2025:1.

¹⁴ SDR (2020-03-03). [Återigen blir döva utan viktig samhällsinformation! | Sveriges Dövas Riksförbund](#) (Hämtad 2025-06-16)

¹⁵ MFD (2025). *Resultat från MFD:s uppföljning av regioner 2024. Resultat från MFD:s uppföljning av kommuner 2024*.

lättläst och med bildstöd.¹⁶ Det är viktigt att ta hänsyn till personer som har svårt att ta till sig och tillämpa information och instruktioner, exempelvis på grund av minnes- eller ångestsjukdom.¹⁷

MFD ser positivt på att utredningen nämner funktionshinder som ett perspektiv inom framtida forskning. MFD vill betona vikten av att perspektivet inkluderas även i uppföljning och lärande.

Förslagen för förstärkt författningsberedskap behöver utgå från ett funktionshinderperspektiv

För att undvika att föreslagen lagstiftning får oönskade konsekvenser för personer med funktionsnedsättning anser MFD att det är önskvärt med en djupare analys utifrån ett funktionshinderperspektiv.

MFD är enig med utredningen i att alla smittskyddsåtgärder måste föregås av noggranna proportionalitetsbedömningar. För att undvika oförutsedda och negativa konsekvenser för personer med funktionsnedsättning anser MFD att det är av yttersta vikt att funktionshinderperspektivet inkluderas i den processen. Vidare anser MFD att den epidemi- och pandemiplan (7.1.1) som regionerna ska ta fram bör inkludera ett funktionshinderperspektiv. MFD anser även att det finns anledning för utredningen att särskilt understryka vikten av att hälsokontroller som genomförs vid inresa (7.6.4) ska vara tillgängliga och möjliga för personer med funktionsnedsättning att delta i. MFD uppfattar att utredningens bedömning, att det inom regionerna finns god kompetens att bemöta barn och vuxna med olika typer av funktionsnedsättningar och hantera frågor som kan uppstå vid en hälsokontroll, inte bygger på en analys av den upplevda tillgängligheten eller på hur regionerna står rustade att möta behovet under pågående kris.¹⁸ Som utredningen föreslår är det viktigt att den enskilde får tillräcklig information om undersökningarna (7.6.5) som eventuellt följer efter hälsokontrollen. MFD anser att det är av yttersta vikt att den enskilde förstår och har möjlighet att bedöma sina val-möjligheter. Det innebär att informationen som ges ska vara tillgänglig, anpassad och även ta hänsyn till personer som har svårt att ta till sig och tillämpa information och instruktioner.

Sammantaget ser MFD att ett förstärkt funktionshinderperspektiv inom pandemiberedskapen skulle stärka Sveriges hanteringen av katastrofsituationer för

¹⁶ MSB, Chalmers tekniska högskola och Lunds universitet (2025). Anna-Lisa Osvalder, *Från passiv mottagare till aktiv resurs i krishanteringssystemet*.

¹⁷ MFD (2025). *Krisberedskap för alla*. 2025:1.

¹⁸ SVT (2021-03-24) [Skarp kritik mot myndigheternas krisinformation | SVT Nyheter](#) (Hämtad 2025-06-17)

personer med funktionsnedsättning, i enlighet med FN-kommitténs rekommendationer.